

**Усе, що ви знаєте про
Ірландію, — правда, але**

Усе, що ви знаєте про Ірландію, — правда, але.... Але все трішечки не так. «Доля дала цьому острову божественну красу й пекельне горе. Його історія послідовно закручується за спіраллю, наче це безкінечний, розтягнутий на століття День байбака: міжчасся-трагедія, міжчасся-трагедія, міжчасся-трагедія. Вельми схоже на Україну» — описує Ірландію мандрівник і письменник Максим Беспалов.

Зрештою, навіть сам Смарагдовий острів наче існує у двох іпостасях водночас. Справжні мури тут розділяють міста навпіл. Аби оберігати мову, якою в побуті майже ніхто не говорить, призначають спеціальну людину. Тут пам'ятають сутички на вулицях міст між католиками й протестантами, прихильниками незалежності та поціновувачами статусу-кво, а місцеві досі насторожено ставляться до всіх, хто вирішить залишитися в Ірландії надовго. З іншого боку, це місце, де в оперному театрі вам запропонують 9 різновидів пива, а на вулицях Белфасту вихвалятимуться тим, що «Титанік» (так, той самий) збудовано саме тут.

У своїй книжці Максим познайомить вас з обома боками острова. Він розкаже про його трагічну історію й неймовірне повсякдення, познайомить з ірландцями та проведе маршрутами, яких не знайти в путівниках.

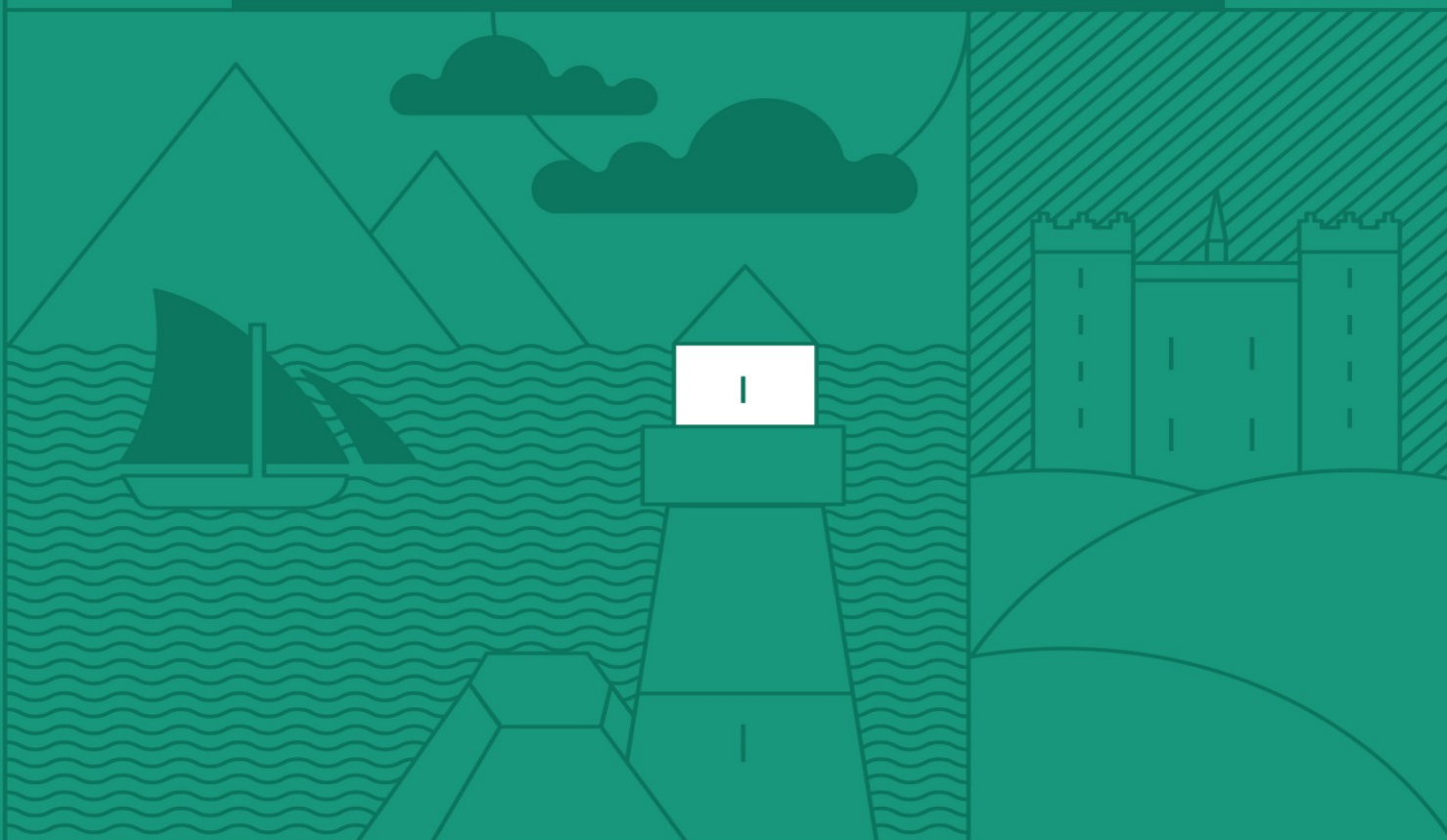

УСЕ, ЩО ВИ ЗНАЄТЕ ПРО

ІРЛАНДІЮ,

— ПРАВДА, АЛЕ...

МАКСИМ БЕСПАЛОВ

віхблa

Максим Беспалов

**УСЕ, ЩО ВИ
ЗНАЄТЕ ПРО
ІРЛАНДІЮ, —
ПРАВДА, АЛЕ...**

віхОла

Київ · 2021

УДК 908(415)(036)
Б53

Беспалов Максим

Б53 Усе, що ви знаєте про Ірландію, — правда, але... / Максим Беспалов. — К. : Віхола, 2021. — 320 с. — (Серія «Життя»).

ISBN 978-617-7960-09-5 (п.в.)
ISBN 978-617-7960-13-2 (е.в)

Усе, що ви знаєте про Ірландію, — правда, але... Але все трішечки не так. «Доля дала цьому острову божественну красу й пекельне горе. Його історія послідовно закручується за спіраллю, наче це безкінечний, розтягнутий на століття День байбака: міжчасся-трагедія, міжчасся-трагедія, міжчасся-трагедія. Велими схоже на Україну» — описує Ірландію Максим Беспалов.

Зрештою, навіть сам Смарагдовий острів наче існує у двох іпостасях водночас. Справжні мури тут розділяють міста навпіл. Аби оберігати мову, якою в побуті майже ніхто не говорить, призначають спеціальну людину. Тут пам'ятають сутички на вулицях міст між католиками й протестантами, прихильниками незалежності та поціновувачами статусу-кво, а місцеві досі насторожено ставляться до всіх, хто вирішить залишитися в Ірландії надовго. З іншого боку, це місце, де в оперному театрі вам запропонують 9 різновидів пива, а на вулицях Белфасту вихвалятимуться тим, що «Титанік» (так, той самий) збудовано саме тут.

У своїй книжці Максим познайомить вас з обома боками острова. Він розкаже про його трагічну історію й неймовірне посвячення, познайомить з ірландцями та проведе маршрутами, яких не знайти в путівниках.

УДК 908(415)(036)

Усі права застережено. Будь-яку частину цього видання в будь-якій формі та будь-яким способом без письмової згоди видавництва і правласників відтворювати заборонено.

© Максим Беспалов, 2020
© Наталія Зуева, обкладинка, 2020
© Олександр Беленький, фото 2020
© Максим Беспалов, фото 2020
© ТОВ «Віхола», виключна ліцензія на видання, оригінал-макет, 2020

ISBN 978-617-7960-09-5 (п.в.)
ISBN 978-617-7960-13-2 (е.в)

Відгуки про книжку

Книжка неймовірно сподобалася! Живою мовою автор повною мірою розкрив усю фантастичну палітру природних, історичних і культурних цінностей Смарагдового острова. Із задоволенням читав, упізнаючи опис тих місць, де вже сам побував, але ніби відкриваючи їх для себе наново.

*Костянтин Симоненко
перший українець,
який відвідав усі країни світу*

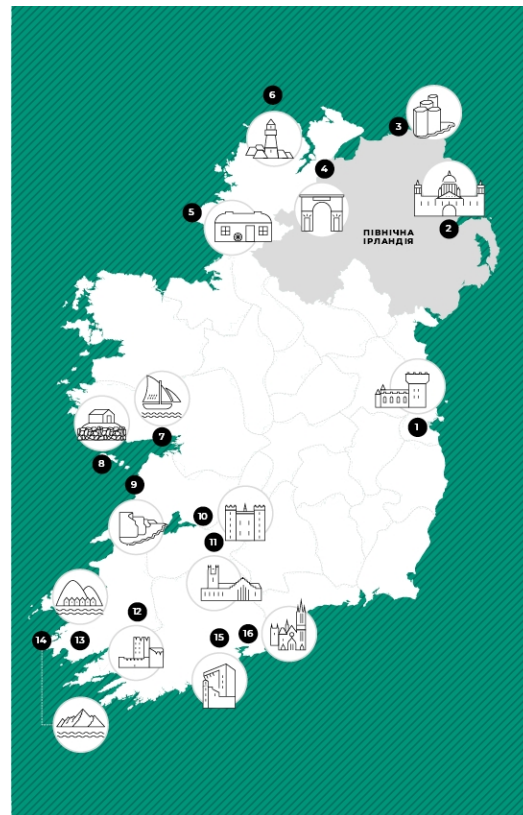
Це не просто путівник Ірландією, це захопливий книжковий телепорт у країну. Максим занурює в історію та звичаї Ірландії, вдало переплітаючи з розповідями про сьогодення. Читаючи книжку, ти наче подорожуєш разом з автором вуличками ірландських містечок, знайомишся з місцевими й такими самими туристами, як ти. Через історичний та культурний контекст можна краще зрозуміти країну, відчути її. Книжка насичена цінними порадами для мандрівників, тож готуйтеся робити нотатки на кожній сторінці!

*Альона Деньга,
засновниця [media veterdoit.com](http://media.veterdoit.com)*

Вступ

ІРЛАНДІЯ

- 1 Дублін
- 2 Белфаст
- 3 Дорога гігантів
- 4 Деррі
- 5 Гленколемкілл
- 6 Острів Торі
- 7 Голуей
- 8 Острів Інішмор
- 9 Скелі Могер
- 10 Замок Банратті
- 11 Лімерик
- 12 Кіплярні
- 13 Вотервілл
- 14 Острови Скелліг
- 15 Замок Бларні
- 16 Корк

Під час подорожі Ірландією легко зрозуміти, чому ця земля дала світові так багато відомих письменників. Природна краса Смарагдового острова помножується на погану погоду та неспішний ритм життя. «Ви на континенті вірите в завтра, а в нас завтра не настає ніколи», — кажуть ірландці. У країні нічого особливого не відбувається. Люди народжуються, дорослішають, старіють і помирають у невеличких містечках посеред нескінченного зеленого простору, під час дощу, який рідко коли вщухає на кілька хвилин, трохи відпочиває та знову набирає обертів. За таких обставин стаєш або алкоголіком, або нобелівським лауреатом з літератури.

Джойс, Беккет, Шоу, Вайлд, Єйтс, брати Макдонахи. В Ірландії завжди шанували добрих оповідачів. Через погану погоду, низьку

щільність забудови, хуторянськість і загальну депресивність характеру пересічний ірландець веде відокремлений спосіб життя. Єдиний шанс хоч якось соціалізуватися — піти ввечері в паб, випити кілька бокалів стауту, послухати інших і щось самому розповісти. У кожного в запасі є кілька цікавих історій із життя. Якщо ж із вами нічого незвичного не трапилося, то можна й прибрехати. Ніхто не засудить, тут усі такі. Кращих ірландських брехунів регулярно запрошують у Стокгольм читати нобелівську лекцію.

Чітко усвідомлюючи свої нульові шанси отримати Нобеля, я все одно не можу стриматися, аби не розповісти кілька історій про Ірландію. Слова в цій країні чіпляються одне за одне, ллються потоком. Хочеться розказувати людям про її красу, історію, атмосферу та гостинність, про те, що побачив, почув, пережив. Ірландія надихає, розв'язує язика навіть без алкоголю. Багато разів під час подорожей островом я ловив себе на тому, що подумки формулюю якісь фрази про Ірландію, вигадую жарти, навіть прогножую реакцію людей на почуте від мене. Там справді щось особливе витає в повітрі — щось таке, що робить з тебе Мартіна Макдонаха чи навіть Джойса.

В Ірландії я багато розповідав місцевим про Україну. Люди зацікавлено ловили кожне моє слово — вони нині чимало знають про Польщу або Пакистан, але наша країна для них залишається terra incognita. Ірландці слухали, кивали, щось запитували, з радістю випивали під «Будьмо!», після чого цікавилися: «А ти також розкажеш Україні про нас?».

Вуаля!

Архіпелаг Ірландія

— Яка мета вашого візиту?

В Ірландії, на відміну від інших країн Європейського Союзу, де на прикордонному контролі — окремі віконця для громадян ЄС та всіх інших, виділяють дві власні категорії: ірландці та неірландці. Перші стоять у величезній заплутаній змійці до відповідних віконць, другі проскакують швидко через значно меншу чергу. Звісно, якщо ви українці, то до вас окрема розмова.

— Яка мета вашого візиту в Ірландію?

— Туризм.

— Де ваша українська віза?

Я не розумію питання.

— Українська? — перепитую здивовано.

— Українська!

На мене дивляться, як на ідіота, бо в перший раз було сказано достатньо голосно та чітко: «Українська».

— Я громадянин України, мені не потрібна віза для повернення додому.

Прикордонниця ніби не вірить цьому й ще кілька секунд задумливо гортає мій паспорт, аж урешті-решт ставить у нього в'їзний штамп:

— Ласкаво просимо до Ірландії!

— А в тебе що питали? — У мого друга також була підозріло довга розмова під час проходження контролю.

— Цікавилися, де саме я живу в Польщі, — відповів Андрій з Дніпра.

— У Польщі?!

— Так, саме в Польщі.

«Fáilte roimh Éirinn!»¹ — вітає прибулих вивіска в аеропорту Дубліна, де, власне, і відбулося моє перше знайомство з Ірландією та ірландцями.

Здається, я завжди мріяв побувати в цій країні. Принаймні відтоді, як уперше побачив танцювальне шоу «Lord of the dance». Потім у моєму житті з'явився ірландський кінематограф, музика, історія Смарагдового острова, пиво «Guinness» — типовий розвиток кельтоманії.

Мені, українцю, особливо цікавою здавалася історія Ірландії, багатовікова боротьба ірландців за власну свободу й мову проти імперського пригноблення та асиміляції, проти того, щоб бути людьми другого сорту на своїй землі. Жахали Великий голод 1845–1849 років, коли острів утратив третину свого населення, розстріл мирної демонстрації за громадянські права в місті Деррі у Північній (Британській) Ірландії 1972 року (Кривава неділя), багаторічний збройний конфлікт на вулицях Белфаста в сімдесятих-вісімдесятих роках ХХ століття.

Мені імпонувала чітка, принципова самоідентифікація ірландців, незалежно від країни проживання та мови в побуті, їхня культура, якою захоплюються десятки мільйонів людей по всій планеті та яка подарувала світові багато імен першої величини. Подобався феномен «кельтського тигра» — стрімкого зростання економіки Республіки Ірландія в 1990—2008 роках унаслідок успішних реформ.

Ірландія — це країна, якій вдалося.

У 2013 році я вперше побував в Ірландії. Їхав туди як турист, але під час перебування там перетворився на дослідника. Я зрозумів, що багато моїх уявлень про цей острів, а також нав'язані масовою культурою стереотипи насправді мають сенс. Ірландія на перший погляд саме така, якою я очікував її побачити. Утім, якщо заглибитися, від'їхати від уторованих туристами доріжок, затриматися довше там, де люди зазвичай пролітають або зупиняються лише на каву та придбання сувенірів, якщо нашорошити вуха й уважно придивитися, відкрити серце та розум, можна побачити щось значно більше, насправді цікаве, неймовірне та унікальне.

Я повертався в Ірландію багато разів, відкривав для себе нові місця, знову й знову відвідував улюблені, завів на острові знайомих і друзів.

Мене почали впізнавати продавці в магазинах, працівники готелів, водії та вуличні музиканти.

Ірландія перетворилася для мене на величезний архіпелаг невеличких острівців знайомого в гігантському океані поки ще непізнаного. І, на жаль, повністю дослідити ці білі плями — неможливо. Утім, ніщо не заважає того прагнути.

¹«Ласкаво просимо до Ірландії!» — *Прим. ред.*

Точка нуль: Великодне повстання

На невеличкій ділянці О'Коннел-стрит зосередилося, здається, кілька тисяч людей. Не можна навіть зупинитися на місці, аби подивитися навколо — тебе знесе натовп місцевих жителів і гостей ірландської столиці, яких тут юрба. Це самий центр Дубліна.

Посеред бульвару навпроти будівлі Головного поштамту стоїть височенна металева конструкція — сталева конусоподібна голка довжиною в 120 і діаметром основи три метри. Її видно ледь не з кожного куточка міста, де є хоч трохи простору. Це найбільша заввишки споруда Дубліна, головний артефакт міста й символ самої Ірландії.

Саме звідси, з Головного поштамту Дубліна почалася сучасна Ірландія. У Світлий понеділок, 24 квітня 1916 року, озброєні ірландські патріоти захопили цю будівлю, суд і ще кілька державних установ, проголосивши створення незалежної Ірландської республіки. Уже за шість днів прозване Великоднім повстання було придушено.

Останніми здалися комбатанти з Головного поштамту, що служив патріотам штабом.

Лідерів — Патріка Пірса, Джеймса Конноллі та інших — було страчено. Утім, їхня смерть і невдалий заколот стали спусковим гачком у боротьбі ірландців за свободу. Уже в 1918 році почалося нове повстання, яке вилилось у справжню війну за незалежність острова від Британської імперії. У 1921 році це закінчилося створенням напівсуверенної Ірландської Вільної держави в статусі домініону Сполученого Королівства, а в 1937-му Ірландія нарешті перетворилася на цілком незалежну республіку. Її багаторічним президентом став один з керівників Великоднього повстання — Імон де Валера. У 1916 році він залишився живим завдяки американському громадянству, був ув'язнений, потім вийшов на свободу й був рушієм ірландського політичного життя аж до середини 1970-х.

Дублінська голка — пам'ятник усім, хто боровся чи загинув у боротьбі за незалежність країни. Цікаво, що навіть після проголошення республіки на цьому місці ще кілька десятиліть стояв монумент британському адміралу Нельсону. Тільки 1966 року бойовики Ірландської республіканської армії (ІРА) підірвали його, а в 2003-му на спустілій ділянці центральної вулиці Дубліна виріс 120-метровий об'єкт.

Самі дублінці, до речі, як часто буває, сприйняли появу цієї громадини різко негативно. Одні нарікали на естетичну недосконалість пам'ятника, інші казали, що витрачені на його будівництво мільйони євро можна було спрямувати на щось справді корисне.

Утім, нині ті запеклі суспільні суперечки (добре, що на початку нульових років ще не було фейсбуку), призабулися. Пам'ятник справді став символом не тільки Дубліна, але й самої ірландської душі, її прагнення до свободи та щастя. Це точка відліку, нульовий кілометр Ірландії як в історичному, так і в географічному плані. І саме звідси починається наша подорож островом. Для початку ми прямуємо на Північ — в Ольстер, регіон, який і досі залишається під владою Сполученого Королівства.

На кордоні двох Ірландій

Від Дубліна до кордону зовсім недалеко — усього 95 кілометрів. Межа між двома Ірландіями ніяк не відчувається. Немає навіть дороговказу, який попереджував би про в'їзд у Сполучене Королівство. Тільки знаки обмеження швидкості змінили показник 100 (у кілометрах) на 60 (у милях).

Ми звернули з шосе ліворуч і поїхали путівцями вгору, на невеличкий пагорб, із якого розгортається панорама прикордонних земель. Праворуч — ольстерське містечко Ньюрі, прямо — промисловий район, ліворуч — трохи Республіки Ірландія й безмежна темнувата синь Ірландського моря, яке відділяє острів від Великої Британії. І зелений колір — усюди, у тисячі відтінків: смарагдовому, лаймовому, салатовому, хакі, ціановому, бірюзовому, малахітовому, оливковому, нефритовому...

Звідси починається для нас справжня Ірландія.

Кажуть, зелений колір заспокоює людину, тішить її око. Це дещо пояснює врівноважений характер ірландців і повільний ритм життя на острові, а також бажання годинами милуватися красою, яка тебе оточує, куди не поглянь.

В Ірландії обожають оглядові майданчики. Усюди, де можна милуватися природою, облаштовано відповідні місця з паркінгом, лавами, столиками та інформаційними табло. У всіх інших країнах світу людина має право на працю, а в Ірландії — на відпочинок.

Ми зупинилися на одному з таких майданчиків, розташованому просто на якомусь повороті путівця, що веде з траси вглиб сільської місцевості Північної Ірландії. На цій дорозі ані людей, ані машин: за півтори години ми були єдиними, хто опинився в тих краях.

Десь ізнизу, приблизно в кілометрі (0,62 милі), гуділа переповнена автомобілями траса. Трохи ближче, на невеличкому пагорбі, стояв сіро-білий будиночок. Дуже гарний, стильний, з великими вікнами та

трубою, з якої йшов дим. У повітрі пахло горілим торфом. Його тут активно використовують у домашньому господарстві, адже цей вид палива буквально валяється під ногами — устигай тільки махати лопатою, щоб назбирати.

Лівий пагорб поріс кущами, рясно всипаними яскраво-жовтими квітками. Це улекс європейський, або дрік — поширена на Британських островах рослина, яку останнім часом навмисне вирощують на присадибних ділянках, аби надати їм колориту, яскравих тонів.

На правому пагорбі майорів бузковим цвітом верес — національна рослина Ірландії та й узагалі всіх кельтських народів. Угорі хмари боролися з сонцем: дрібний дощ то зривався з неба, то знову поступався місцем несміливим промінчикам. Вітер стрімко налітав на нас і швидко зникав на кілька хвилин, аби потім знову дати про себе знати, коли в боротьбі небесних сил ініціативу ненадовго перехоплювала темна сторона. Це одвічне протистояння світла й темряви, сонця та негоди — місцевий аналог інь і янь, основа ірландської космогонії.

Я нахилився й доторкнувся до землі. Здається, тільки так, через дотик, можна по-справжньому відчутти природу, її душу. Ірландія була теплою, пульсуючою, доброю. Вона відкрилася мені й запросила в гості. Усе в нашій подорожі буде добре, усе вдасться, бо земля — з нами. Я зірвав трилисник конюшини й сховав у паспорт, який завжди тримаю в кишені біля серця. Ірландія буде там протягом усієї нашої мандрівки Смарагдовим островом.

За півкілометра від оглядового майданчика розташований об'єкт, заради якого ми, власне, і з'їхали з автостради. Це стародавнє кам'яне коло — поховання віком понад чотири тисячі років. Учені можуть тільки робити припущення, який саме народ залишив по собі такий мегалітичний пам'ятник.

— Хто це побудував? — питали в тутешніх жителів фольклористи на початку ХХ століття.

— Данці! Вони були зовсім невеликими воїнами, трохи більшими за щурів, тому й жили в нірках у землі. Данці й зараз там перебувають і чекають свого часу, аби вийти та знову завоювати Ірландію, — відповідали місцеві.

Острів Ірландія за свою історію знав величезну кількість хазяїв, які вважали його власним. Від більшості з них залишилися тільки уривки легенд та уламки каменів, поховані в землі фундаменти й відгомін у топоніміці. Хтось згинув, не полишивши по собі геть нічого. Час буває нещадним.

Белфаст розбрату

Здавалося б, типова вулиця на Британських островах. Одно- й двоповерхові будинки з червоної цегли під сірими дахами, над якими нависає масивна велич костьолу. Рівенький асфальт, акуратні, ідеальні тротуари зі спусками для дитячих колясок і людей на інвалідних візках, невеличкі паркани, що обрамляють зелені галявини з рідкими насадженнями. На розі кварталу гарний дитячий майданчик, де без будь-якого нагляду дорослих граються кілька дітлахів. Однак уся ця ідилія огорожена десятиметровою стіною, за якою інший ідеальний район з далеко не ідеальними людьми. Тут живуть католики, по той бік огорожі — протестанти. Ми в Белфасті, столиці Північної Ірландії.

Куди не підеш околицями міста, постійно натикаєшся на стіни. Одна з них навіть пролягає через парк, перегородивши його центральну алею. Її побудували в 1994 році, аби відокремити місце для дозвілля католиків і протестантів. Ворота в ній почали відчиняти по кілька годин на день тільки сімнадцять років по тому, у 2011-му.

Населення Белфаста розділене за етнічно-конфесійним принципом приблизно порівну. Одну половину жителів складають ірландці-католики, іншу — протестанти англійського та шотландського походження. Перші симпатизують Республіці Ірландія та мріють про возз'єднання острова, другі виступають за статус-кво — Північну Ірландію в складі Сполученого Королівства. Католики живуть переважно в західній частині міста, протестанти — у східній. Центр — нейтральна зона, осередок ділової, культурної та туристичної активності. Околиці — типові етнічні гетто, оточені ворогами фортеці з відповідними суспільними настроями та психологією.

Стіни, стіни, стіни... Колись ворота в них зачинялися, щойно сутеніло. Місто після заходу сонця ставало небезпечним, люди намагалися не виходити з будинку без особливої потреби. Із кінця

1960-х на вулицях Белфаста та інших міст Північної Ірландії точилася справжня війна із сотнями загиблих щороку. У Британії її називали нейтральним терміном «The Troubles», тобто просто конфліктом. Проблемами.

Типовий конфлікт усіх проти всіх: католики-республіканці воювали з протестантами та британською владою, протестанти-лоялісти — з католиками та... британською владою. Королівські війська та поліція стріляли в усіх, хто здавався їм небезпечним, навіть у дітей, жінок і людей похилого віку. Католицькі угруповання дробилися й били одне одного за право нав'язати своє бачення проблеми та можливість монополізувати боротьбу. Лоялістські групи самооборони славилися тим самим. Щоранку на вулицях Белфаста бачили мерців, і ніхто точно не міг сказати, від якої сторони конфлікту постраждали ті люди. The Troubles. Проблеми.

* * *

На вулиці Фолс-роуд у Західному Белфасті нічого не видає приналежності до Сполученого Королівства. Над охайними двоповерховими будинками з червоної цегли висять зелено-біло-помаранчеві прапори Ірландії, дороговкази дубльовані ірландською мовою, нею ж написано слово Fáilte на килимках перед багатьма дверима.

Над вулицею з приводу якогось свята, а може, і просто так розвішані трикутні прапорці послідовно зеленого, білого й помаранчевого кольорів. В одному з будинків розташовано офіс ірландської націоналістичної партії «Шинн Фейн» (Sinn Fein — «Ми самі по собі»). У часи боротьби за незалежність Ірландії від Британії вона була головним політичним гравцем на острові. Партія й досі відіграє основну роль на півночі, де відродилася в 1960-х під час The Troubles і підпорядкувала собі іра.

Фолс-роуд — центр ірландської спільноти Белфаста. Цей район інколи називають нео-гелтахтом², адже кілька сотень його мешканців використовують у побуті ірландську мову. Більшість з них вивчила її фактично з нуля у свідомому віці, убачаючи в цьому ще один прояв боротьби з британською владою.

Над пабом на Фолс-роуд майорять величезні ірландські прапори — здається, одразу сім штук. Ніхто, абсолютно ніхто не має думати, що це територія клятої Великої Британії! Усередині кілька столиків з диванчиками та довга барна стійка, за якою сидить із десятків чоловіків середнього віку. Вони п'ють пиво та про щось розмовляють поміж собою. Англійською.

Коли ми заходимо, компанія замовкає. Усі дивляться в наш бік. Ця незручна мовчанка триває кілька секунд, аж поки один із завсідників не каже з полегшенням:

— Туристи.

І всі повертаються до своїх бокалів.

Це був мій перший паб в Ірландії.

— Ви не протестанти? — звернувся до нас бармен.

— Ми з православної країни.

— Аби тільки не протестанти, — анекдотично додав він і посміхнувся.

На Фолс-роуд, здається, немає жодної чистої стіни. Усі вони розмальовані графіті на політичні та соціальні теми. Достатньо прогулятися кількасот метрів вулицею, аби отримати докладні знання про історію Північної Ірландії та острова загалом протягом останнього століття.

Одні графіті розповідають про Великодне повстання в Дубліні: англійські солдати стріляють із гармат по будівлі Головного поштамту, який ми бачили сьогодні зранку. Інші присвячені Джеймсу Конноллі — ірландському революціонеру, який у 1916 році був одним із лідерів того заколоту. Після придушення повстання британці стратили Конноллі, попри його й так смертельне поранення.

Далі по вулиці на всю стіну графіті, присвячені активній участі жінок в ірландських національно-визвольних змаганнях, за ними малюнок із зображенням Кірана Ньюджента — першого ірландського в'язня в британській тюрмі, який відмовився носити надану адміністрацією робу й замінив її на ковдру. Підпис під зображенням — «The first blanketman»³.

І, звісно, велике настінне зображення розповідає про Голодний протест 1981 року, коли кілька в'язнів, переважно вояків Ірландської

республіканської армії, відмовилися від їжі, вимагаючи для себе статус військовополонених, а не кримінальних злочинців, якими їх бачила британська адміністрація. Десять голодувальників загинуло, утім, на багато десятиліть вони стали символом боротьби ольстерських ірландців-католиків за власні права та свободу рідної землі.

«Час для миру, час іти звідси». Один настінний малюнок зображає, як на фоні мапи Північної Ірландії білий голуб виносить британського солдата за межі регіону. «Brits out!»⁴ — втворює цьому напис чорною фарбою в кількох метрах далі вулицю.

Північна Ірландія (або Ольстер, як ще називають цей регіон у британських джерелах) 1922 року залишилась у складі метрополії тоді, коли на більшій частині острова була створена Ірландська Вільна держава. Цьому передувал громадський конфлікт у північних графствах: республіканці та юніоністи розв'язали бойові дії за встановлення контролю над територією. Тоді місцевий бізнес та адміністрація складалися переважно з лояльних до Сполученого Королівства протестантів. У січні 1922 року представники Ольстеру звернулися до Лондона з проханням зберегти владу над регіоном, що Британія радо й зробила. Ірландське населення краю не отримало омріяної незалежності, нехай і половинчастої, яка була в їхніх південних братів. Це стало фундаментом конфлікту, що тривав до кінця ХХ століття.

Десятиліттями цей конфлікт розгорявся та стихав. Протестанти, зберігши владу в Північній Ірландії, учепилися за неї й навіть почали примножувати її. Дискримінація католицького населення острова відбувалася на всіх рівнях: адміністративному, діловому, соціальному, побутовому. Місцеве законодавство було таким, аби ірландці в жодному разі не отримали контролю бодай над чимось. Зокрема в тих районах, де вони чисельно переважали, запровадили майновий ценз на виборах, а де навіть це не допомагало, протестанти різали виборчі округи в такий спосіб, аби католики отримали якомога менше місць у тамтешніх радах.

Така дискримінаційна політика не могла не призвести до великої біди й зрештою спричинила The Troubles. Збройний конфлікт розпочався в 1969 році.

Бармен порадив нам місце, де можна пообідати — їдальню в громадсько-спортивному центрі на Фолс-роуд. У підвалі приміщення зібралось під сотню місцевих мешканців. Ми сидимо за одним із величезних столів разом зі ще десятком охочих поїсти. Таких столів тут дюжина, зал переповнений — пощастило сісти майже останніми, адже після нас усередину вже нікого не пускали. Усі спілкуються поміж собою дуже швидко й голосно. Галас, сміх, дитячий вереск. Тут хтось стукнув виделкою по бокалу, і після цього звуку всі замовкли. Сотня людей у їдальні підвелась на ноги, схилила голови й почала тихо промовляти слова молитви.

За хвилину всі знову сиділи й галасували. Потім принесли їжу.

Стіни, стіни, стіни... Їх почали будувати наприкінці 1960-х, коли етнічна та конфесійна нетерпимість стала в Белфасті дуже відчутною. Підпали будинків, громадських і державних установ, вуличні сутички, нічні перестрілки, закидання каменями людей і машин. Влада вирішила розвести сторони конфлікту, установивши височенні бар'єри між районами компактного проживання громад.

На центральних вулицях міста також були обладнані контрольні пропускні пункти для фільтрації небезпечних елементів, перевірки транспортних засобів і сумок. Вибухи з масовою загибеллю людей стали звичайним явищем. Усі підривали одне одного: католики — протестантів, протестанти — католиків, бойовики з обох сторін — представників британської влади. Це може здаватися дивним, але офіційний Лондон уважав озброєних лоялістів такими самими бандитами, як і членів Ірландської республіканської армії. Будь-яка держава неохоче ділиться монополією на насильство.

The Troubles почали сходити нанівець наприкінці 1980-х, коли Сполучене Королівство та Республіка Ірландія підписали низку документів, які передбачали поступове розв'язання ольстерської проблеми. Лондон припускав майбутнє об'єднання Ірландії, однак лише за умови, що більшість мешканців регіону проголосує за це під час чесного, прозорого волевиявлення без проявів насильства та нетерпимості в суспільстві напередодні референдуму. Коли це відбудеться, наразі невідомо, утім, згадані принципи й домовленості залишаються непорушними.

У 1990-х градус конфлікту поступово зменшувався, і врешті в 1998 році підписали Белфастську угоду, яка стала кінцем періоду The Troubles. Незаконні збройні угруповання з обох боків самі себе розпустили (за винятком кількох маргінальних і нечисленних організацій), а боротьба перейшла в політичну площину. Кожна сторона конфлікту має свої партії, які ведуть дискусії у відновленому наприкінці 1990-х законодавчому органі — Асамблеї Північної Ірландії.

Утім, стіни й досі стоять. Місцеві мешканці кажуть, що з огорожею на вулицях почувуються захищенішими. Від дурості, провокацій і несподіваних спалахів насильства не застрахований ніхто.

Стіни, стіни, стіни... Щоб об'їхати їх, доводиться давати величезні гаки. Там, де раніше можна було рушити напряму, зараз треба кружляти, щоб відшукати ворота в сусідній, протестантський район.

Ми проїжджаємо через найвідоміші ворота в Белфасті. Вони розташовані на вулиці Ланарк-уей і розділяють великий житловий район на Фолс-роуд і Шенкіл-роуд (центр белфастського юніонізму). Непримириме протистояння між двома кварталами так чи інакше триває й досі, тому щовечора ці ворота зачиняються, аби ще одна ніч минула спокійно.

Удень навколо цих воріт постійно з'являються туристи. Бізнес у Белфасті намагається здобути хоч якийсь зиск із тутешнього конфлікту. Для гостей міста розробили окремі екскурсії, присвячені The Troubles. Туристи на спеціальних таксі та великих автобусах оглядають стіни, ворота й графіті.

Кордон ділить Ланарк-уей надвоє. З ірландської, меншої частини вулиці розташований меблевий центр, із британської — фабрика пластмасових виробів. Між цими промисловими об'єктами також стоїть стіна. Удень вулицею їздять машини, ходять люди, шмигають туристи. Увечері ворота автоматично зачиняються, й обидві частини магістралі стають тупиковими, так само, як і стосунки між громадами Белфаста.

З британського боку Ланарк-уей упирається в Шенкіл-роуд. Назва цієї вулиці стала прозивною, адже саме звідти вийшла більшість збройних угруповань юніоністів. Навіть серед північноірландських симпатиків

Британської корони Шенкіл-роуд має погану славу. Без особливої потреби приїжджати туди не прийнято, чужаків там не люблять, а рівень злочинності — найбільший у місті.

На вулиці багато розбитих вікон, покинутих будинків і графіті. Місцевий настінний живопис розповідає про конфлікт у Північній Ірландії зі свого кута зору. Юніоністські художники у вуличних малюнках героїзують бійців «помаранчевих» (колір ольстерського лоялізму) угруповань і прагнуть розповісти про невинних жертв ірландського насильства.

У період The Troubles від вуличної герильї гинуло багато випадкових людей — перехожих, сусідів, заручників. Кожна зі сторін конфлікту каже, що змушена була захищатися, усі люблять розповідати про власні страждання, демонізувати супротивника й замовчувати злочини своїх героїв, адже з того боку стіни ті, хто «самі винні».

Стіни й дахи будинків на Шенкіл-роуд прикрашені британськими прапорами, повсюди — зображення королеви Єлизавети II. Здається, її тут більше, ніж людей: на вулиці зовсім мало перехожих, і машини проїжджають не часто.

Біля одного з барів під прапором Сполученого Королівства сидять двоє хлопців із бейсбольними битками в руках. Дивляться на нас, оцінюють. Один з них урешті вирушає в наш бік:

— Що ви тут робите?

— Ми туристи, туристи! — я показую фотоапарат і відразу ж розумію, що це була погана ідея. Зазвичай люди в таких місцях не терплять фотографів: не люблять світитися. Для них це фортеця, а не туристичний об'єкт. Хоча, звісно, краще нехай бачать у нас приїжджаних недоумків, аніж ірландських шпигунів.

— І що вам тут потрібно? Щось цікаве побачили?

— Хочемо подивитися, як ви тут живете.

— Нормально живемо. Інколи погано. Інколи добре. Однак це наша земля, ми тут народилися, наші батьки звідси, їхні батьки теж. Фотографуйте, покажете потім усім. — Хлопець із биткою пішов.

«Welcome to Shankill Road» висить на стіні прямо над нашими головами, а під цим написом — фотографії місцевих підлітків, загиблих від рук ірландських бойовиків.

Із будинку навпроти на нас дивиться королева Єлизавета II, посміхається. «Ми хочемо миру!» — написав хтось аерозольною фарбою на паркані. «Готуймося до миру, готові до війни», — виведено на всю стіну далі по вулиці. А поруч щось зовсім екзотичне й неочікуване в цьому гнітючому місці — фалафельна.

Від Шенкіл-роуд до Белфастської ратуші — півтора кілометра, утім, у центрі міста ти наче в іншому світі. Довкола театри, музеї, бутіки, торговельні центри, вуличні музиканти.

— Усі кажуть: стіни, IRA, The Troubles, графіті! Утім, Белфаст — це не тільки конфлікт! Ви знали, що ми побудували «Титанік»? — каже вуличний гід, до групи якого ми приєдналися на кілька хвилин.

Белфаст намагається популяризувати цей бренд з 1997 року, коли на екрани вийшов відомий фільм Джеймса Кемерона. Справді, саме в доках цього міста було побудовано найбільший корабель свого часу. Із тутешнього порту «Титанік» вийшов другого квітня 1912 року в бік Саутгемптона, звідки почався його перший і останній рейс.

«Титанік» тут на стінах, рекламних плакатах, сувенірній продукції. Із набережної Белфаста щогодини починаються човнові екскурсії у верф, де понад сто років тому побудували гігантський океанічний лайнер. Мешканці міста готові годинами розповідати історію «Титаніка», проте замовкають, коли ви питаєте про The Troubles.

Це не паб, а цілий пивний квартал! Будівля на кілька поверхів, на кожному з яких зали з барними стійками, галасом і запахом пива, величезний двір, забитий столами та людьми, а в кінці подвір'я — двоповерхова альтанка, також побудована для відпочинку любителів хильнути. Відвідувачі бігають із залу в зал, вишуковують старих знайомих, заводять нових і спілкуються про щось, однаково не цікаве обом сторонам.

За сусідній столик на другому поверсі альтанки сідає компанія місцевих дівчат. Вони страшенно нафарбовані, у всіх хімічна завивка та пересичені рожевим кольором сукні. Дівчата сидять поруч години півтори, кожна щось дивиться в смартфоні, ніхто не промовляє ані слова, тільки час від часу тягне пиво з келиха.

За наш столик просяться двоє молодих людей, майже підлітків — хлопець і дівчина. У пабі, на всіх його поверхах і подвір'ях, а також прибудовах не залишилося жодного вільного місця, а в нас — цілих два незайнятих стільця!

— Увесь цей конфлікт — нісенітниця! Про нього пам'ятають тільки літні люди, але вони до кінця життя будуть жити зі старими образами, — каже дівчина.

— ...і старими страхами, — додає хлопець. — Мої батьки досі зачиняють вікна на ніч залізними ставнями, аби ніхто нічого туди не жбурнув.

— Але ми сучасні люди, живемо вже без цієї ненависті. Більшість наших однолітків — так само. Я от протестантка, Майк — католик. Ми кохаємо одне одного, нікому не цікаво, у яку церкву ти ходиш і чи відвідуєш її взагалі!

— Я атеїст, але католик за походженням, — уточнює хлопець.

— Хіба вам однаково, буде Ольстер частиною Сполученого Королівства чи єдиної Ірландії? — питаю я.

— Яка різниця? Обидві країни в Європейському Союзі², — каже дівчина.

— Аби тільки не стріляли, — додає хлопець.

— До біса стіни! — п'ємо ми разом.

Одні з графіті на вулицях Белфаста мають такий вигляд:

«Берлін 1961–1989. Белфаст 1969–?»

Кілька років міська влада намагається вмовити мешканців Белфаста позбавитися стін (це рішення можуть ухвалити тільки квартальні комітети). В обмін чиновники обіцяють надати районам гроші на розвиток інфраструктури, на школи, церкви та лікарні. На початку 2018 року за цією програмою знесли лише одну частину стіни. Залишилося ще 59 — 34 кілометри кордону між одними неідеальними людьми та іншими.

² *Гелтахти* — особливі райони Республіки Ірландія, де єдиною офіційною мовою є ірландська, а більшість населення розмовляє нею в побуті.

³ З англійської *blanket* — ковдра, *man* — людина. Мається на увазі перший, хто висловив непокору й започаткував так званий «ковдряний протест». — *Прим. ред.*

⁴ «Британці, геть!» — *Прим. ред.*

⁵ Розмова відбулася в 2013-му, за три роки до референдуму у Великій Британії щодо виходу з ЄС і за шість з половиною років до самого Брекситу.

Дорога гігантів

Знову зелені поля навколо: смарагдова трава, жовтий дрік, бузковий верес. Нарешті ми вирвалися на свободу із сірого, гнітючого Белфаста з його стінами та внутрішніми демонами. Справжня Ірландія — за межами міст, вона в природі, красі, спокої, медитації. У райдузі, що з'являється на небі десять разів на день, після кожного дощу. Ірландія живе в обвалених стінах покинутих фортець середньовічних феодалів і товаришує з протягами та привидами минулого.

Ми їдемо на північ другорядною дорогою через маленькі поселення, тутешнє історичне черезсмужжя. За обвішаним британськими прапорами містечком з'являється село з ірландськими стягами, а за ним — знову лоялістський населений пункт, і так до самого океану.

Більшу частину шляху ми рухаємося місцевими путівцями, на яких не зможуть роз'їхатися навіть два автомобілі. Над нами виснуть кам'яні огорожі тутешніх ферм, машину дряпають височенні куці на узбіччях. Я навмисне проклав на навігаторі такий маршрут, щоб скуштувати Ірландії на повну, витіснити з голови та серця спогади про Белфаст.

Якось велетень Фінн Маккумал вирішив битися із жахливим одноокиим противником Голлом. Щоб не замочити ніг, переходячи на інший берег, він забив у дно Ірландського моря низку колон і так побудував міст. Зробивши це, стомився та ліг відпочити. Тоді Голл перейшов по цьому мосту в Ірландію й приперся додому до Фінна. Дружина, указавши на сплячого чоловіка, збрехала, що це її син. Крім того, вона пригостила Голла коржами, запікши всередині пласкі сковороди. Коли одноокий велетень почав ламати зуби, вона дала інший коржик, без залізачця, своєму «синочку» Фінну, і той спокійно його з'їв. Уявивши, яким же гігантом буде батько цього чималого «дитятка», нажаханий Голл утік, руйнуючи за собою міст. Залишки цієї споруди досі можна побачити на півночі Ірландії.

Цією легендою прийнято пояснювати походження найпопулярнішого туристичного об'єкта Північної Ірландії — Дороги гігантів. У ірландців узагалі існує величезна кількість давніх переказів, якими вони можуть описати будь-яке явище на острові: природне чи

рукотворне. Велетні та гноми, музиканти й розбійники, герої та злодії — усі вони створюють розвинену міфологію, яка пройшла через століття до наших часів і стала одним зі стовпів ірландської культури та душі. В Ольстері також не стидаються використовувати місцеву тематику: туристи їдуть у ці краї заради зеленого трилисника, а не британської червоної троянди.

Дорога гігантів пролягає там, де зелені поля Ірландії наближаються впритул до північного узбережжя острова. Доісторичне поєднання трьох стихій: землі, води та вогню — породило загадковий об'єкт, який одних змушує думати про безмежну велич природи, а інших укотре переконує в існуванні позаземних форм життя. Як інакше пояснити це диво?

* * *

Туристи стрибають зі сходинки на сходинку, з одного кам'яного стовбура на інший. Дорогу гігантів складають десятки тисяч базальтових колон шестикутної форми. Вершина кожної з них розташована на різному рівні щодо інших, що й створює подобу сходів.

Десятки мільйонів років тому тут був центр вулканічної активності. Лава виривалася з гирла вогняної гори та розтікалася простором, густішаючи й охолоджуючись. На узбережжі розпечений рідкий базальт контактував із водою, швидко застигав і тріскався з чудернацьким візерунком. На його поверхні утворювалися шестикутники, і ці тріщини заходили глибоко у вулканічну породу.

Схожі візерунки з'являються в природі після висихання неглибоких солоних водоймищ. Коли вода випаровується, ропа утворює на колишньому дні ті самі шестикутники. Таких соляних пустель десятки на нашій планеті. Місць із базальтовими колонами також доволі, але Дорога гігантів — це найвідоміший об'єкт у світі.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ